

De prebendeplaats en een naastgelegen huis ten noordoosten van Wommels en nogmaals de noordzijde van de Terp (1511-1765)

Jelle Miedema

In Wommels woonden voor de Reformatie van 1580 drie geestelijken: de pastoor, de vicaris en de prebendaris (zie slot, verklarende woordenlijst). De eerste woonde op pastoriegrond aan de Terp en de tweede op vicariegrond aan de (na 1643 zogeheten) Kaatsebaan. Maar waar woonde de prebendaris? Het meest voor de hand liggende antwoord op die vraag is: De prebendaris woonde in een huis op prebendegrond aan de noordoostzijde van het dorp. En inderdaad, voor en na de Reformatie van 1580 vinden we daar een huis met daaraan verbonden prebendegrond. Naast dat (prebende)huis is evenwel sprake van nóg een huis en over die twee huizen, beide liggend op of aan prebendegrond, gaat primair deze bijdrage. Ook wordt aandacht besteed aan sate Swingoerdt, want aan die sate was ook prebendegrond verbonden. Verder zijn nieuwe gegevens gevonden over huizen aan de noordzijde van de Terp.

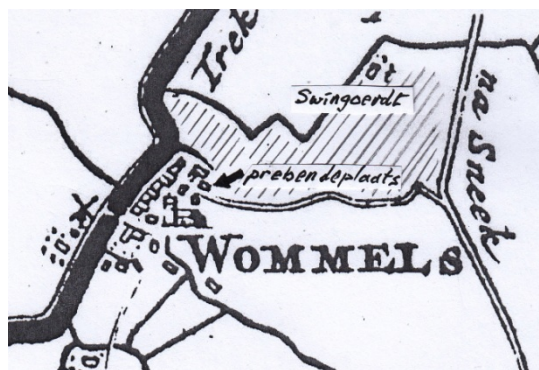
In 1543 is sprake van twee arealen prebendeland ten noorden en noordoosten van Wommels: 40 pondematen vallend onder de sate Swingoerdt en gebruikt door Gerben Claesz en 36 pondematen land gebruikt door Rommert Remmertsz:

‘Item nog heeft de voorscreven Prebende xxxvi lands fennen ende maeden, aen melcanderen leggende, ende worden gebruyct by *Rommert Remmertsz.*, ende hebben naestlegers de faert nae Bolswert toe weste, toe noerde ende noeroeste de fennen van *Gerben Claesz.* voorsz., toebyhoerende voorsz. Prebende, als bouen verclaert is, ende toe suyden de Pastorie landen, die nv gebruyct worden by *Lyopk Jelttes*, ende *Eelck Hottinge* drie pondematen naestlegers’ (Beneficialboeken 1543, blz. 389/390).

Het tweede areaal lag ten oosten van de Trekvaart tot waar het als zuidelijke naastlegers de pastorielanden gebruikt door Lyopk Jelttes en 3 pondematen van Eelck Hottinga had. Lyopk Jelttes woonde op de pastorieplaats ten noordoosten van de drie pondematen van Eelck Hottinga (het huidige freulekaatsveld) en tot de bijbehorende pastorielanden behoorde het huidige (nieuwe) sportveld en de woonwijk 't Bosk. De bedoelde 36 pondematen prebendelands lagen derhalve direct ten noorden van de oude dorpskern en strekten zich vanaf de Trekvaart bovenlangs de Noorderhaven oostwaarts uit tot op hoogte van of voorbij de woonwijk 't Bosk.

1. Een huis met gebruik van prebendegrond, direct ten noorden van Wommels

Bedoeld huis komt niet voor op de kadastrakaart van 1832, maar wel op de Schotanuskaart van 1687. Hoe eenvoudig op die kaart de bebouwing van het dorp ook staat aangegeven, een aantal details (w.o. de lijkvaart bovenlangs Struick/ Stroek en de molen aan de Trekvaart) klopt precies. En inderdaad, duidelijk vinden we op die kaart ten oosten van 't Noord, aan de noordzijde van de weg naar de zogeheten Lutke dyck 'na Sneek', een huis. Het huis lag, óp de zesendertig aaneengesloten pondematen prebendegrond, direct ten noorden van de oostkant van terp Wommels.

Uitsnede grietenijkaart door Bernhardus Schotanus gemaakt in 1687 (bewerkt; arcering = prebendelands)

1511, 1514: ‘Heer Marten prebendarius heeft zyn posses [bezit] gereeckent, *dair hy selve nu bruyckt*, op 40 pondematen, somma 12 fl.’ (Beneficialboek 1511, 1514; curs. JM).

Aanvulling, toelichting:

- Op het naburig Swingoerdt huurde in 1511 en 1514 Renick Syuerdts 46 pm land van heer Marten (RvA, nr. 1204). We kunnen derhalve aannemen dat heer Marten, in 1511 en 1514 zelf gebruiker van 40 pondematen prebendeland, op een eigen boerderij woonde en deels als boer in zijn eigen ouderhoud voorzag.
- Wommels had tot zeker 1543 een prebendaris: ‘Heer Marten prebendaris’ (RvA1511), ovl. in mei 1512 (De Walle 2007:931); ‘heer Sijrck’ (inv. 36, fol. 52); 1535: ‘heer Harmanus’ (volgt); 1536: ‘Harmen prebendarius toe Wommels’ (inv. 36, fol. 131); 1542, 1543: heer Alef Auckzn is ‘cappelaan van de Prebende’ te Wommels (Beneficialboeken; ook in inv. 37, fol. 135, website Paul Borghaerts).

1535: ‘Vp huijden heeft heer Harmanus praebendarius to Wommels, geconstitueert magister Willem Sircks zn., inden sake daer hij hangende heeft tegens Pieter Claes zn. angaende de vpbreckinge van thuijs vpte landen, daer Pieter in woont...’ (inv. 36, fol. 114v/115L transcriptie Paul Borghaerts; vet JM).

Aanvulling, toelichting:

- In 1542 woont een ‘Frouck Claes weduwe’ (lees: Frouck, weduwe van Claes) op sate Swingoerdt. Was bovenvermelde Pieter Claesz haar zoon en was hij (zet)boer op de prebendeboerderij?

1543: Rommert Remmerts is gebruiker van 36 pm prebendelanden gelegen direct ten noorden van de buren van Wommels (Beneficialboeken 1543).

Aanvulling, toelichting:

- Sate Swingoerdt, met ook nu gebruik van prebendeland, werd in 1543 bewoond door Gerben Claesz en diens moeder (= Frouck, zie boven), (Beneficialboek p. 389).

1593, 1594: ‘Noch een coopbrief van vier pondematen landts gelegen t’Wommels, bij Sibrens Ansckes z en Trijn zijn wijff *vercoft* an Sibren Andries volgens t’zelve brief *daeran* dato vijftien maij Anno 1593’ (inv. 45, fol. 256 e.v.). Deze vier pondematen komen later terug als eigen bezit van de eigenaar van de prebendeplaats.

Aanvulling, toelichting:

- 1593: Sibren Ansckes en zijn vrouw verkopen in 1593 voor 1200 gg. sate Swingoerdt (alleen de boerderij) aan Sibren Andriesz; 1594: Sibren Ansckes en Trijn Gerbens verkopen 4 pm land, ‘leggende binnen voorseide dorpe [Wommels] aen een bescheiden stuck [en] hebben d’ prebende landen alle ten naesten’, aan Sibren Andrijsz (inv. 42, fol. 57v).

-

1614: Sibren Andriesz verkoopt in 1614 sate Swingoerdt aan Sibe Jans¹ en het is aannemelijk dat hij zich kort nadien vestigde op de prebendeplaats (volgt).

Aanvulling, toelichting:

- In 1619 koopt Sibren/Sibren Andriesz van de erfgenamen van oud-herbergier Ferck Duedes een huis in de buren van Wommels, aan de noordzijde van de Terp (zie verder de bijlage). Mogelijk wilde hij daar gaan wonen, maar hij overleed al in datzelfde jaar (voor/in mei 161 en op de prebendeplaats; volgt).

(*de prebendeplaats*)

1620 (19 sept): In de sterfhuisinventaris van **Sibren Andriesz**, overleden in 1619, vinden we aan onroerend goed o.a.: ‘het huijs *ende* hoijbergh hoff *ende* beplantinge van boomen mitten ontruiminge vande bruijckwaren vande sate *ende* landen te Wommels daer **voornoemde Sibren** wt *ende* aff *verstorven* is, sijnde *daervan* vijftien pondematen prebende landen, onder de voors. huijsinge *ende* hoijbergh allene behoorende’. Verder zijn de volgende posten van belang (inv. 45, fol. 256, vet JM):

---

¹ Sibe Jans overleed datzelfde jaar, waarna zijn weduwe Thiedt Ottes hertrouwde met Jan Alberts (volgt elders in deze bijdrage).

Bezittingen o.a.:

- 'Item thien pondematen landts gelegen binnen Wommels bij warene tille vrij van huisinge',
- 'noch acht pondematen landts gelegen onder ... binnen Wommels hebbende Juw Thijercks cum socijs met 12 pondematen ten noorden, ende Andries Johannes gebruikende twe pondematen ten suijden naest gelandet, oock vrij van huisinge',
- 'met noch vier pondematen landts oock binnen Wommels gelegen hebbende de kercke landen die Jan Albert z gebruikt ende de *voorseijde* vijftien prebende landen ten naesten gelandet',
- 'item noch twe pondematen landts, hebbende Jan Alberts gebruikende landen ten oosten ende Arent Johannes ten westen naest gelandet, mede vrij van huisinge',
- 'ende noch omtrent een halve pondemate landt de harnse genaempt ten oosten en an de lege dijck gelegen, bij warne tille, oock vrij van huisinge'.
- 'noch compt de **vs. Sibrens kijnderen** een huijs staende binnen Wommels inde kerckbuijren, volgens t' coopbrieff daervan zijnde berustende bij de grietman Burmania'.

Uitgaven o.a.:

- 'Bocco van Burmania grietman compt van consent penningen over 310 ggl bij wilen Sibren Andries mit Auck sijn wijff deur niaer cope ver[cregen] van **Ferck Doedes erffgenamen**' (idem fol. 264v),
- 'd' erffgenamen van Ferck Duede z in leven gewoont hebbende t Wommels compt volgens 't reversael over de cope vant huijs dat **Anne Jeltis** Hennaerderadeels executoir nu bewoendt noch hondert en twe ggl te betaelen op *termijnen* int zelve reversael',
- 'Anne Jelte zn executoir compt het gene Sibren Andries erffgenamen hem noch schuldich zijn [volgend woord: doorgestreept] zijn expensen tot betalinge van wijncoop ende landhuir gevallen op en over de coop vant vs. huijs *waervan* hij Anne eerste coper is geweest, des datte vs. Sibrens erffgenamen daerentegens weder compt het gene vs. Anne ontfangen heeft van zeeckere loodts bij hem Anne vant vs. huijs affgebroken ende vercofft ende de *cooppeningen* van die genoten',

Aanvulling, toelichting:

- Sibren/Sijbren Andriesz overleed in/voor mei 1619 en curator over zijn minderjarige zonen Andries en Tijetse werd grietman Bocco van Burmania.
- In 1620 vindt scheiding plaats van de sterfhuisgoederen van Ferck Duedes. Zijn kinderen Douwe en Trijntje krijgen dan 321 gg. van 'Jets Takis' (d.i. Jets Takes' weduwe hertrouwd met Douwe Ruerds, achtereenvolgens eigenaars van de vroegere herberg van Ferck Duedes), (inv. 25, fol. 236).

1622a: Jr. Bocco van Burmania 'grietman over Hennaerderadeel' legt als curator over **Andries en Tijetse Sibrens zonen, de twee nagelaten kinderen van w: Sibren Andries**, in aanwezigheid van Aern en Pijter Hessels 'de weeskijnderen oomen 't sampt Swob Hessels weduwe t' Hydaerd hun bestemoeder', een eerste verantwoording af van zijn administratie (inv. 25, fol. 348 e.v.). Onder de posten 'ontfangh' en 'wtgave' lezen we o.a. (vet JM):

Inkomsten:

- '..vorders alsoo d'huisinge ende ontruiminge vande saete ende landen daer **w: Sibren Andries** in gewoont heeft ende aff versturven is, vercofft is aen **Anne Jeltis** voorde somma van eenduisent acht hondert een ende dartich ggls, op termijnen als naementlijcken acht hondert ggl te meije 1621 gereet, ende voorts alle 1^e meije daegen t'elckens eenhondert ggls 100 gg., tot volle betalinge, ergo 1801 gg.-0-0' (vet JM).
- 'Ende compt van huijshuir vande **weeskijnderen** huijsinge op maj 1622 verschenen 13 gg.',
- 'Eijntelijck wert hijer mede voet ontfangh gestelt de thien ggln, die **Anne Jeltis** door wtspraeck ende van ons commissaris ende secretaris beloofd heeft voor 4 stoel cussens drie stoelen ende andere goederen in de raedcamer gebruikct werdende, d' kijnderen toebehorende': 10 gg.,

Uitgaven o.a.:

- 'Den 12e Januarij [1621] gecompareert binnen Wommels op de *vercopinge* vande huijsinge ende ontruiminge, d' weeskinderen toebehorende, ende daer op voor strijckgelt geexpendeert nae *vermogen* den besoignie van *vercopinge* daeraff zijnde... gg.-.-.' (bedrag niet vermeld),

- Den 18^e Januarij [1621] tot Wommels gereijst [Burmania woonde te Edens] omme de weeskijnderen landen te verhuieren als mede het huijs hen toebehorende, daer over verteert ende aen Douue Rijuerdts [= herbergier] betaelt': 1 gg. en 14 st.
- 'Den 12^e Aprilis [1621] aen Rijuerdt Douues betaelt van over verteringhe tot zijnent gedaen ten tijde als het accoord met d' kerckvoogden van Wommels gemaect werde': 1 gg. en 17 st.,
- Den 25^e Maij aen Henricum Mol predicant tot Wommels betaelt de huijrvande ecker terplandt gebruyckt aen w: Sijbren Andries nieuwe huijs': 2 gg. en 14 st.,
- Aan Hans Hessels is betaald 'van wegen ende ten profijtte van **d'erffgenamen van w: Ferck Doedes**, een weijnich nae Maije 1621 verleden, ter causa van zekere termijn van het huijs, als dan verschenen, *vermogens d'annotatie int inventaris gedaen*': 50 gg.,
- Betaald aan 'Floris Harmens Smidt ter causa van ijswerck aen d' kijnderen huijsinge geimploijeert': 2 gg. en 9 st.

Aanvulling, uit dezelfde akte:

- Mei 1619 is betaald aan Auck Sijuerds weduwe Sijbren Andries 'tot voldade van t'gene haer toegeaccordeert is vande zelve kijnderen, *vermogens het accoord, daeraff zijnde*': 328 gg. en 14 st. Andries Sijbrens was dus in/voor mei 1619 overleden.
- Op 6.10.1620 is betaald aan zoon Andries Sijbrens 24 carg. of 17 gg. en 4 st. 'omme met zijn broeder daer mede huijs te holden ter tijt ende zoo lange zij bijde *stijpmoeder* [curs. JM] inde huijs in mande bleven ter tijt dat bij het hoff in hun saecke in quastie waer gesentieert' (idem, fol. 351).²

1622b: *Anne Jeltens' hof* is noordelijke naastleger van het nieuw gebouwde huis van secretaris Johannes Bruijnsma, gelegen op de oostzijde van 't Noord (ten noorden van het latere Sminiahuis; zie *Klaaikluten* 2005/3:6).

1623: Op 24 april 1623 vindt de volgende verantwoording door Burmania plaats van zijn administratie inzake de bezittingen van en inkomsten uitgaven voor **Andries en Tijetse Sijbrens zonen**. Andries is 'nu ongefeeren 25: jaeren oldt' (inv. 25, fol. 440 *e.v.*; vet JM):

Onder de inkomsten vallen:

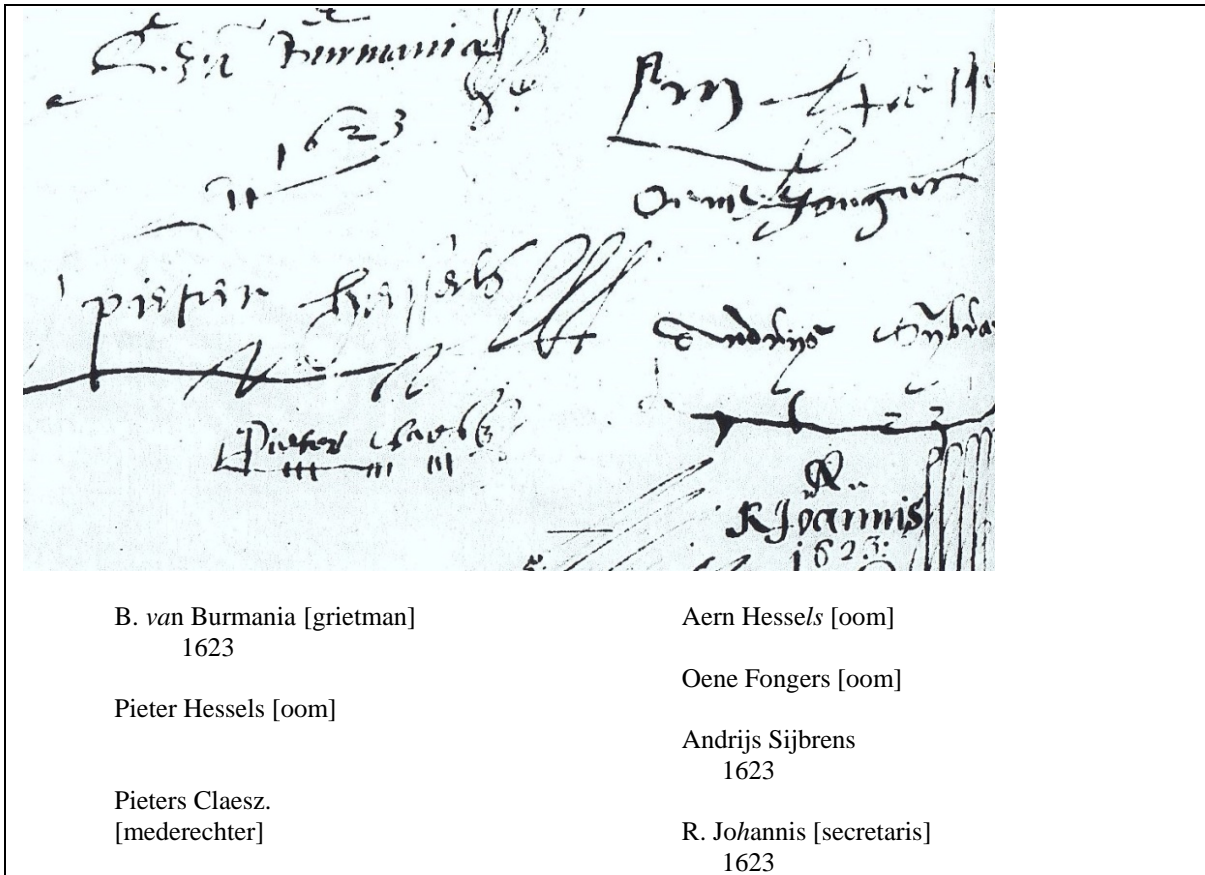
- 'mede in rekeninge gestelt werden een jaer intresse vande 100 ggln t' meije Anno 1622: bij **Anne Jeltis** opgebracht ende alsoo op Maij Anno 1623: verschenen tot 6 ggln' en 'hijer t' boven noch vande **selve Anne** ontfangen van een jaer landhuijre van vijer *pondematen* vrije landen bij hem gebruyckt': 22 gg. 14 st. (idem fol. 440).
- na mei 1622 werd ontfangen 'als voor eerst op **Anne Jeltis z** executoir deser jurisdictie d' helft van sijn resterende *cooppenningen* vande huijsinge ende ontruiminghe, wesende d'helft': 450 ggl. (idem fol. 441v).³

Aanvulling:

- (bezittingen of tegoeden o.a. - ter illustratie van de vele, inmiddels bekende, namen die in de betreffende akte voorkomen): twee obligaties ten laste van Douwe van Hottinga daterend van augustus 1611 en juli 1618 2 x 100 gg. met rente; een schuld van Luts van Hottinga van oktober 1605 bedragende 50 gg. met rente totaal 75gg. en nog van een schuld van mei 1620 bedragende 285 gg. met rente (idem, fol. 441v); een obligatie 'holdende op Montse Johannes cum uxore' tot Wommels daterend van mei 1618 à 100 gg. met 5 jaar rente à 6 gg. per jaar totaal 30 gg. (fol. 442); twee obligaties 'holdende op Peter Rodmers cum uxore' van 3.1.1621, ieder 50 gg. plus rente 112 gg..

² De term 'stijpmoeder' impliceert dat Auck de tweede vrouw was van Sibren Andriesz. Waarschijnlijk was hij, gegeven de namen van de ooms en de grootmoeder van de nagelaten zonen, eerder gehuwd met de dochter van een Hessel (zie boven bij 1622a).

³ Onder de uitgaven vallen: Betaalt 53 gg. en 5 st. voor 'rogge bij w: Sijbren Andries den armen besproocken' (idem fol. 441).

Handtekeningen onder de akte van 1623 (inv. 45, fol. 444v)

1625: Opnieuw vindt verantwoording door Burmania plaats, nu alleen voor **Tijetse Sijbrens**. Tijetse heeft in 1625 te goed het bedrag van 3396 gg., met daarbij ‘van intressen van 2500 ggl. gemerct d’ vordere intresse ten dese noch vande vercoffte huijsinge ende ontruiminghe cum annexis op termijnen...’ etc. Onder de inkomsten en uitgaven vinden we de volgende posten (inv. 26, fol. 99 e.v.; vet JM.):

Inkomsten o.a.:

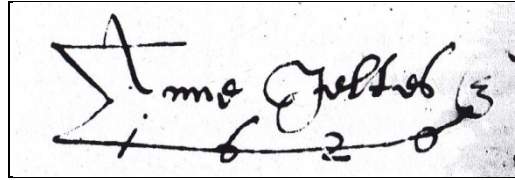
- ‘Van **Anne Jeltis** van lant huijr van vijf pondematen vrije landen bijde zelve gebruickt, voor Teijtze helfft ende anpart martini 1623’: 11 gg en 7 st.,
- ‘ende is hij Reddant zelffs schuldich vande huijre van thien pondenaten Anno 1623 bij hem Reddant gebruijckt, 48 ggl. ende alsoo ten profijtte van Tijetze’: 24 gg.
- ‘Van Aern **Johannis** ontfangen van darde halve pondematen landts huijr ten profijtte van Tijetze Sijbrens’: 6 gg. en 14 st.
- ‘Eijntlijk compt in rekeninge d’ huijre van het huijs tot Wommels bij Foppe Tijerx gebruijckt op maj 1624 verschenen, voor Tijetse helfft’: à 6 gg.-0-0 (inv. 26, fol. 99).

Uitgaven o.a.:

- ‘Boven desen heeft Reddant noch voldae aende erfgenamen van w: Ferck Doedes tot betalinge vande termijn van huijshuijre cum annexis hem nu competerende ende op meije verschenen alsmede tot voldade vande laesten termijn der zelve huijsinge op maj 1625 verlopen’.

Aanvulling, toelichting:

- In 1630 en 1632 vindt tussen Anne Jeltis en zijn vier kinderen uit zijn eerste huwelijk scheiding van goederen plaats. Anne Jeltis deed belijdenis op 18.9.1631 en hertrouwde in 1632 met Ida/Idtie Auckes van Wommels (inv. 59, fol. 115), zij dan weduwe van Jan Rommerts (inv. 27, fol. g.n./dd. 31 mei 1634).

De handtekening van Anne Jeltis

1634: Op verzoek van **Itcke Auckes weduwe Anne Jeltis** in leven executeur van Hennaerderadeel vindt inventarisatie plaats van het sterfhuis van Anne Jeltis⁴. Het onroerend goed omvat een 'huijs ende hoijberge staende in de buiren binnen Wommels, alwaer w: Anne Jeltis opten 27 Maij verleden gerust (...) is, met de hovinge ende plantagie daertoe ende aen behorende, t sampt d'ontruiminge van **fiijftien pondematen Praebende Leens Landen**, beswaert met vijff floreen sampt een oord inde aenbrengh ende t' huire doende 22 gg.-14 strs.' (inv. 27, fol. [150?]/fiche 6, 2^e rij; vet JM)).

Aanvulling, toelichting:

- Anne Jeltis laat uit zijn eerste huwelijk met Antie Jans vier kinderen na: Jan in het 20^e jaar, Symen oud 16 jaar, Trijn 14 j.en Jelte in het 11^e jaar. De curatoren over de kinderen zijn Aucke Jeltis 'de oude' respectievelijk Aucke Jeltis 'de jonge', beiden broers van w. Anne Jeltis. Diens tweede vrouw Ittie Auckes had een zoon Rommert bij haar eerste man Jan Rommerts.
- Tot het roerende goed behoort een tafel in de 'waercamer' (dd. 31 mei 1634). Die tafel stond ongetwijfeld in de herberg van Nanne Claesz, want die had van het sterfhuis (lees: ten laste van w. *executeur* Anne Jeltis) 5 gg. tegoed voor het onderhoud van de 'waercamer'.
- Executeur Anne Jeltis had o.a. 6 melkkoeien, 1 hokkeling en 2 kalveren en hij was huurder van 15 pondematen prebendeland. Ook was in het bezit van 'fouken'.
Tot het nagelaten bezit behoren verder: diverse ingeloste 'reversalen' o.a. van de 'geinventariseerde huijsinghe'; diverse obligaties waaronder een t.l.v. Wijbren Wpckis en Antie Jacobs, e.l. te Witmarsum; een testament van w. Jelte Wijbis uit 1588; een copie uit het recesboek van Wonseradeel waaruit blijkt dat Anne Jeltis op 31.6.1631 werd geautoriseerd tot curator over Rommert Jans, de voorzoon van Ittie Auckes bij Jan Rommerts 'haer sal. voorman'; te goeden uit de 'deels [co]sten' van 128 gg. en 28 gg. voor de huur van de 'waercamer'.
- Verder krijgt (herbergier) Nanne Clases 'van de waercamer t onderhouden, ende met stoelen, cussens ende tafel t versorgen' 5 gg.; krijgen de kerkvoogden van Wommels nog 108 gg. en 16 stuivers; en krijgt stiefzoon Rommert Jans uit de boedel alsnog 1144 gg. 24 st. en 12 penningen.

1635: Op 6 feb. 1635 legt Aucke Jeltis de Jonge, oom van en curator over **de vier weeskinderen van Anne Jeltis**, i.l. executeur te Wommels, bij diens 'voorwijff Antie Jans', in de 'waerkamer' te Wommels verantwoording af van zijn administratie. Onder de bezittingen vinden we opnieuw 'de huijsinghe ende hoijbergh staende [binnen] Wommels t' sampt d'hovinghe ende plantaghie cum an[nexis] daer toe en aen behorende met d'ontruiminge [ende]/ gebrückma van vijfftien pondematen praebende leens landen [...]gelt vercofft te zijn aen **Douue Ruerdts**⁵ ende **Jetsch [Jans]** dr echteluijden voor twe duijsent ende vijff honderdt goud gulden af [te] betaelen op termijnen als 1200 ggl. 1^e Maije 1635 ge... ende voorts jaers twe hondert ggl. tot de volle betalinge' (inv. 27, fol. 163v e.v. [met teksverlies]; curs JM).

Aanvulling, toelichting (deels zelfde akte):

- Onder de inkomsten vallen nabetalingen van Douwe Ruerdts cum uxore: 834 gg. van de eerste termijn mei 1635 verschenen, 25 gg. op 9 mei 1636 en in mei 1637, 1638, 1639, 1640 en 1641 telkens 100 gg. en in mei 1642 nog 50 gg. (Douwe Ruerdts was eerder herbergier aan de Terp, zie eerdere bijdragen) en verder 210 gg. die Douwe Jelles volgens een obligatie verschuldigd is en nog 166 gg. uit boelgoederen.

1637: Douwe Rijuerds is noordelijke naastligger van het secretarishuis van Bruijnsma op de oostzijde van 't Noord (inv. 46, fol. 279v; zie *Klaaikluten* 2005/3:6).

⁴ De inventaris wordt uitgevoerd door 'Jr Doecco van Jonghema, Grietman van Hennaerderadeel, geadsisteert met Regnero Jois Bruijnsma, secretaris van Hennaerderadeel'.

⁵ Algemeen: Spelling eigenamen volgens de bron van betreffend jaar (Douue/Douwe; Ruerdt/Rijuerdt, etc).

Aanvulling, toelichting:

- De oostelijke en zuidelijke naastligger van dat secretarishuis is Jr. Assuede, voogd van Riemke van Hottinga. Zij is een dochter en enig erfgenaam van Douwe van Hottinga en een tante van Idtske van Hottinga, de laatste de toekomstige vrouw van de latere grietman Jr. Oene van Grovestins.
- 1639: Douwe Riuerdts is dorprechter en 'collecteur' te Wommels (inv.27, fol. 708 dd. 2.12.1639). Epe Aernts is dan ontvanger.

1639: Aucke Jeltis te Pingjum, oom van en curator over de erfgenamen van **w. Anne Jeltis**, heeft van **Douwe Rijuerdts cum uxore** ontvangen: (i) 834 gg. 'wt d'eerste ende gereede termijn der huijsinge ende ontruijminge cum annexis' en 166 gg. en 24 st. voor vier jaar rente tot mei 1639, (ii) 25 gg. plus 3 gg. rente over '[eerste] termijn Meije 1636 verschenen', (iii) 300 gg. plus 15 gg. rente voor 'meije 1637, 1638 en 1639 telckens tot betalinge van verschenen termijnen ontfangen'. Ook is sprake van 'te goede de termijnen meije 1640 en 1641 te verschijnen telckens tot 100 gg en meije 1642 te verschijnen 50 gg.', totaal 250 gg. (inv. 27, fol. 674 e.v., actum juni 1639). Aan de intussen volwassen dochter Trijntje (x Albert Cornelis) wordt uitgekeerd 723 gg.-1-6.

Aanvulling, toelichting:

- 1641: In de 'waercamer' (rechtkamer) te Wommels verschijnt in 1641 Antije Remmertdr 'nagelatene wed^e van w: Aucke Jeltis, in leven gewoondt hebbende ende verstorven tot Pingjum, gewesene curator over Sijmen ende Jelte Annes zonen, de twee nagelatene weeskinderen van w: Anne Jeltis in leven executeur der vs. grietnienije [Hennaerderadeel] ende Antije Jans dr, in tijts echteluijden gewoondt hebbende ende verstorven tot Wommels ... ten eijnde omme aen zelve Sijmen en Jelte te doen reckeninge en bewijs [etc.] de laetse reckeninge geschiedt x Junij A^o 1639, doch gesloten den 2 Junij 1640' (inv. 28, 6.8.1641/[fiche 5]).

(stemkohier nr. 29)

1640: Douwe Ruirids huurt 'praebende landen' te Wommels (stemkohier nr. 29).

Aanvulling, toelichting:

- 1649: Douwe Rieurdts heeft 'van specien' 14 ggl. en 7 str. tegoed uit het sterfhuis van Jan Alberts en Tijets Ottes, in leven op Swingoerdt onder Wommels (inv. 29, fol. 216 dd. 16.1.1649).
- 1657: Douwe Ruirids, dorpsrechter te Wommels, en zijn vrouw en Jetske Jans hebben een schuld van 100 gg. aan dorpsgenoot Wijbe Sijrcx Meijlema (inv. 61, fol. 186).

1664/1665: Douwe Riuerdts dorp(s)rechter te Wommels 'verlaet ten profijte vande Ed. heer Jr. Oene van Grovestins grietman over Hennaerderadeel sodanig negen pondt lants als hy verleden jare van syn Ed. in huiringe heeft gehad versoeckende nochtans naeste huurman te wesen' (inv. 47, fol. 34).

Aanvulling, toelichting:

- In 1663 en 1666 vinden we Douwe Riuerdts terug op de noordwestzijde van 't Noord (zie vorige bijdrage). Hij overleed op 25 juni 1669.

1674: Een 'door **Juw Lolles bewoonde plaetse**' is oostelijke naastleger van het huis op de noordzijde van 't Noord (inv. 47, fol. 248, zie vorige bijdrage).

Aanvulling, toelichting:

- Jouw Lolles Braed tr. Wo, 1^e procl. Wo 17.5.1674 Tiettie Douwes. Zij bel. 1aug. 1671; hij bel. 1675, beiden zijn lidmaten in 1679 (register lidmaten kerk Wo-Hi). Jouw/Juw Lolles was afkomstig van sate Braerd of Bra(a)(r)da in de Súdhoeke onder Wommels.

1677: Het secretaris- en grietmanshuis op de oostzijde van 't Noord heeft 'de prebendeplaats' als noordelijke naastligger (inv. 47, fol. 281; vet. JM).

1687: Jou/Juw Lolles cum uxore laten in 1687 weten te zullen verlaten 'soodanige huijsinge sate ende landen ten profijte vande heeren Kercke en Arme vooghden van den dorpe Wommels als hij de selve in huiringe heeft gehad en gebruijct, mits hebbende het verschot tot ses hondert ggulds in baaren gelde gelijk het verschot is gestelt volgens quitantie daar aff zijnde' (inv. 2, fol. 209v).

(stemkohier nr. 29, floreenkohier nr. 52)

1698: Jouw Lolles is huurder van prebendelanden te Wommels: 32 ½ pm, belast met f 11 ½ op nr. 52 van het floreenkohier.

1699/1700: De kerkvoogden van Wommels verzoeken **Jouw Lolles** om op Petri cathedram ende Maij 1700 in vrijdom [te] verlaten, sodanige zathe ende lan[den] als hij van de denuntianten in huiringe ... heeft gehad, onder presentatie om t verschot het geene wettelijck aangetoont kan worden, op primo maij 1700 te willen voldoen' (inv. 3, fol. 260).

(stem- en floreenkohier nr. 29)

1758: Harke Aukes is huurder van de 'Praebende Landen van Wommels met een huisinge en genoeg land 32 pondematen' (Stem- en Floreenkohier Hennaarderadeel 1758, p. 39).

Aanvulling, toelichting:

- Harke Aukes van Wommels tr. Wo.3.12.1713 Ytie Hotzes. Een zoon Hotze wordt gedoopt 27.10.1715. Zij doet belijdenis 17.11.1715, beiden zijn lid in 1721, 1734, hij in 1728 'zonde van het 7^e Gebod'⁶ en nog lidmaat in 1772.
- 1749: Harke Aukesz: boer 'wel in staat'; gezin: 4; aanslag: 43-170 (Quotisatiekohier 1749).

(stemkohier nr. 29)

1765: Rij 7 op het kerkhof te Wommels heeft 15 graven, waarvan de nrs. 4, 5, 6 en 7 behoren aan 'de Plaats welk op 't Stem Register aangetekent staat met No. 29 waarvan eigenaar is de Kerke van Wommels' (Grafboek Wommels 1765).

Aanvulling, toelichting:

- 1810: 'De Heer Humalda Eig.' (zelfde bron).

2. Een tweede huis op prebendegrond

1600: Een 'sekere huijsinge (...) bij de kerckbuijren te Wommels inde prebende fenne ende voorts metten gerechtigheijt aende stee de van dien vrij van grondpacht' (inv. 43, fol. 59).

Bewoners: **De kopers.**

Verkopers: **Eepe Douwes** te Wommels gesterkt met de predikant en de kerkvoogden aldaar.

Kopers: **Gerrijt Martens en Griet**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 50 gg.

1612: Een 'huijs mit zijn toebehooren met de proufijtljcke eijgendom vanden stede plantagie van bomen ende (...) staende binnen Wommels ande kerckbuijren op d' prebende grondt, hebbende de prebende landen ten Noorden ende Oosten ende Douwe van Hottinga met negen pm landts ten zijden naestgelegen' (inv. 44, fol. 71v).

Verkopers: **Gerrijt Martens en Griet Doucke dr** zijn wijff.

Kopers: **Frans Eedes en Meyns Rommerts** e.l. te Wommels.

Koopsom: 228 ggl.

Aanvulling, toelichting:

- In 1610/1611 kopen Gerrit Martens (timmerman) en zijn vrouw Griet Douckes een huis langs de Trekvaart, op het (Ald) Hiem of op de westzijde van de Terp (inv. 44, fol. 62).⁷
- 1620: Gerrijt Martens en Griet 'zijn voorwijff' zijn geld schuldig aan het sterfhuis van hun vroegere buurman Sibren Andriesz.

---

⁶ In de verslagen van rechtdagen gehouden op 7 april en 11 augustus 1728 wordt geschreven over 'overspel en egtbreuk', respectievelijk 'hoererijs (...) en een kind in ontugt overgewonnen' (inv. 5, fol. 254 en 255v).

⁷ Aanvullende gegevens: In 1619 verkoopt hij een deel van een huis op het (Ald) Hiem waarvan hij zelf de zuidelijke naastleger is (inv. 45, fol. 41v).

- 1623: Nanne Edes te Wommels is curator over de weeskinderen van zijn overleden broer Frans Edes. Meijns Rommerts de nagelaten weduwe is 'nu huijsvrouw van Reijloff Egberts te Wommels' (inv. 25, fol. 418).
- Jr. Douwe van Hottinga en zijn vrouw Habel van Offenhuijsen verkopen in 1622 'seckere stuck terp landts off ledige plaetse leggende binnen den dorpe Wommels' aan secretaris Regnerus Johannesz Bruijnsma 'omme van de kopers behuijst en besteckt te worden' (inv. 45, fol. 63; vervolg zie *Klaaikluten* 2005/3:6).

1641a (feb.): Een 'huisinge, schuire, hieminge ende plantagie cum annexis (...) bij ons echtgeluiden tegenwoordigh bewoont ende gebruiet (...) met de gerechticheit van reed gangh ende opslagh in voeggen de *vercopers d'selve*', etc. (inv. 46, fol. 305v).

Naastlegers: De prebende landen W, N en O, 'samt sekere negen pm lants ten suijsden ende naesten'.

Bewoners: **De kopers**.

Verkopers: **Reiloff Egberts en Meinsk Rommerts** echtelieden aldaar en **Pytter Claesz** mederechter van Hennaarderadeel.

Kopers: **Mr. Hendrick Dircx** chirurgijn en **Trijntie Siuerdts**, e.l. te Wommels (inv. 46, fol. 305).

Koopsom: 125 gg., met een koe geschat op 40 ggl. en met een ducaton 'tot een vereringe van de *vercopersche*'.

Aanvulling, toelichting:

- In 1641 verkopen mr. Hendrick Dicks en Trijntie Siuerts hun huis aan aan de noordzijde van de Terp.
- De 'negen pmd [terp] lants ten suijsden' is in/voor 1637 overgegaan op de kinderen van w. Rieme van Hottinga bij Jr. Borchart van Assuede (inv. 46, fol. 280; *Klaaikluten* 2005/3:6). Rieme was enig kind van Douwe van Hottinga en Habel van Offenhuijsen. In 1654 verkoopt Jr. Casper van Assuede uit naam van de erven van zijn broer en vrouw het resterende stuk terpland aan Jr. Oene van Grovestins en zijn vrouw Idtske van Hottinga, een *tantesizzer* ('tantezegger') van Rieme voornoemd (zie ook *Klaaikluten* 2005/3:8).

1641b (mrt): Een 'huisinge, schuire hieminge ende plantagie cum annexis mede in den voors. dorpe staende ende bij de proclamanten **onlangs van Reiloff Egberts cum uxore** in cope becomen' (inv. 46, fol. 306v). **Mr. Hendrick Dircks** doet het (pas) gekochte huis huis in wandelkoop over aan **Wopcke Epes** 'adsistent' te Wommels en verhuist zelf met zijn vrouw Trijntie Siuerdts naar het door Wopckes Epes geruilde huis aan de noordzijde van de Nauwe of Kromme Steeg.

Aanvulling, toelichting:

- Wopcke Epes tr. 1^e Goijck Alles, overleden in/voor 1654 en 2^e Hidtie Willems. Hij overleed zelf in 1672 (lidmaten Wo-Hi), (zie verder mijn bijdrage over de noordzijde van de Nauwe of Kromme steeg).
- Mr. Hendrick Dircx verhuisde in 1649 naar Rien en in 1650 naar Sneek (zie op deze site mijn bijdrage over de noordzijde van de Nauwe of Kromme Steeg); verder nog gevonden:
- 1646: Mr. Hendrick Dircx chirurgijn en Trijntje Sijuerdts e.l. te Wommels zijn 100 gg.schuldig aan dorprechter Sipcke Mircx en Swaentje Fockes, e.l. te Oosterend (inv. 60, fol. dd. 26.8.1646),
- 1648: Hette Fockes en Lysbeth Benedicts e.l. te Kubaard bekennen aan mr. Hendrick Dircx chirurgijn en Trijntie Sijuerdts e.l. te Wommels overgedragen te hebben Hiemstra sate te Kubaard (inv. 60, fol. g.n/dd. 2.10.1648), (welke sate, alleen het gebouw, werd verkocht aan Douwe Johannes Rispens).

1644-1660: Voor deze jaren zijn geen proclamatieakten bewaard gebleven.

1667: Verkocht worden een huis en hovinge met bomen en plantagie, waarbij de verkoopster een graf reserveert om daarin na haar overlijden begraven te worden (inv. 47, fol. 207).

Naastlegers: 'hebbende de praebende landen van Wo[mmels aen] alle canten ten naesten'.

Bewoner: **De verkoopster**.

Verkopers: **Tijets voor haarzelf en haar kinderen bij w. Gerrijt Jans**.

Koper: **Meynte Jacobs** te Dronrijp.

Koopprijs: 300 gg..

Aanvulling, toelichting:

- Tijets Pietters van Wommels tr. 3^e procl. Wo 3.1.1651 Gerrits Jansz van Winsum.
- Meynte Jacobs van Dronrijp tr. Menaldumadeel 23.3.1641 Auck Piers van Winsum.

1685: Een 'huijsinge met d' plaatse cum annexis, staande *ende* gelegen *inde* voornoemde dorpe Wommels' (inv. 48, fol. 48v).

Naastlegers: 'hebbende de praebende landen aen alle canten ten naasten'.

Verkoper: **Pier Meyntes** te Dronrijp.

Kopers: **Beernt Jansen en Antie Jacobs**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 145 gg. te betalen in termijnen per jaar 25 gg. (gerecht wijst consent).

Aanvulling, toelichting:

- Beerndt Jans van Harlingen tr. Harlingen 1.10.1684 Antie Jacobs van Harlingen. Beern(d)t Jans, bel. 1.11.1685; bel. 1686, met zijn vrouw, naar Harlingen (lidmaten Wommels-Hidaard). Het echtpaar vertrok na 1685 weer naar Harlingen, althans daar laten ze in 1689 een kind dopen.
- Op het kaartje van 1687 staat geen tweede huis aangegeven, wat kan betekenen dat dit huis voor 1687 werd afgebroken.

BIJLAGE: Nogmaals de noordzijde van de Terp

1. Een huis ten westen van de herberg

Ferck Duedes, al in 1587 herbergier op de noordoostzijde van de Terp, in 1608 weduwnaar van Trijn Douwes, verkoopt in 1610 zijn herberg aan de Terp aan executeur Tako Douwes en diens vrouw Jets Jans (beiden afkomstig van Oosterend; zie eerdere bijdragen). Na 1610 is hij eigenaar van twee huizen ten westen van die herberg.

Aanvulling, toelichting:

- Voor meer informatie over Ferck Duedes, zie eerdere bijdragen.
- *Eerder gegeven:* Uit de inventaris van het sterfhuis van Trijn Douwes blijkt dat Ferck Douwes in 1608 in bezit was van o.a. 3 melkkoeien, een oude koe, een hokkeling en verder nog een ruïne. Ds Stavermannus van Wommels had 'voor lant huijz van t Terp' nog 16 gg. en 6 stuiver te goed (inv. 23, fol. 326v-332v).
- *Nieuw gegeven:* In 1610 koopt Ferck Duedes te Wommels van Take Syuerdts een eeuwige rente à 2 gg. en 7 st. per jaar uit 3 pondematen en 3 einsen land 'van Walpert sate onder Wommels affgetogen de cooper toebehorende' (Hennaarderadeel huwelijken voor het gerecht 1588-1612).

1611, 1612: Ferck Duedes is oostelijke naastleger van een huis op het midden van de noordzijde van de Terp.

Aanvulling, toelichting:

- 1612: Ferck Duedes en Sijbe Jans te Wommels hebben 'in vrijdom verlaten ten profijte van Wopcke Pieters Dothinghe te Mackum elcx zodanige landen' dat zij van Wopcke in huur hadden (inv. 44, fol. 214).
- 1614: Ferck Duedes te Wommels is 3 gg. en 4 st. schuldig aan het sterfhuis van Sibe Jans op 'Suijnghoordt' onder Wommels 'als reste van meerder' (inv. 24, fol. g.n. / dd. febr. 1614).

1615a (sept 1615): **Ferck Duedes** te Wommels 'begeert inwijsinge ende consent over den eijgendom van een huijs staende binnen Rien(...) bij hem deur contract van [aff?]wandel vercregen van Riemer Homme z te Rien tegens zeeckere huijs *ende* schuire staende binnen Wommels *inde* kerckbuijren *daeran* verwandelt' (inv. 45, fol. 8v).⁸

1615b (dec. 1615): Een 'huijs mit zijn toebehooren *ende* een schuijre staende binnen Wommels inden kerckbuijren, hebbende Tiete Meijnsis mederechter deser Grietenije ten westen *ende* Tako Douwis executeoir *aldaer* ten oosten naestgehuijst (...) saamt een deel vande ledige plaetse, oostwaerts tot ant eijnde van het wterste vande voorscreven huijsinge streckende mede noordwardts nefkens het tuchthuijs gelegen, onder desen cope mede begrepen'; onderschrift: 'Gewesen op de

---

⁸ Het huis in Rien wordt in 1616 weer door Ferck Duedes verkocht (inv. 45, fol. 11v).

proclamant volgens den coopbrieven *ende* respectieve wandelbrieven den 29 november anno 1615' (inv. 45, fol. 10v).

Naastlegers: Tiete Meijnses W, het 'tuchthuijs' N, Take Douwes 'naestgehuijs' O, de Terp Z.

Verkoper: **Ferck Duedes**.

Koper: **Rijemer Hommes**, snijder te Rien.

Koopsom: wandelkoop met reversaalbrief, in ruil voor een huis in Rien.

Aanvulling, toelichting:

- Oostelijke naastleger Tako Douwes was executeur. Als herbergier was hij de opvolger van Ferck Duedes. Opvolger van Tako Douwes werd Douwe Ruerdts. Hij huwde met Jets Jans, de weduwe van Tako Douwes.
- Onder het huis viel een deel van een oostwaarts gelegen stede, met ten noorden daarvan een 'tuchthuijs'-dus vlakbij de 'waercamer' in de herberg, waar recht werd gesproken.
- 1618: Rijuerdt Douwes heeft 5 gg. tegoed uit het sterfhuis van Ferck Duedes (inv. 256, fol. 108).
- 1619: Rijemer Hommes wordt vermeld als westelijke naastleger van een huis, met de herberg als oostelijke naastleger, verkocht door de erfgenamen van Ferck Duedes aan Sibrens Andries en Auck Siuerds (zie eerder in deze bijdrage). Opmerkelijk is dat voor beide huizen de herberg (Take Douwes in 1615 en zijn weduwe in 1619) als naastlegers worden genoemd.

1623 (1619): Een 'huijs *ende* schuijre staende *ende* mitten stede gelegen binnen Wommels' (inv. 58, fol. 96v; actum juni 1623).

Verkopers: De **erfgenamen van Riemer Hommes**, in leven gewoond hebbende te Reen.

Kopers: **Egbert Jeltens en Trijn Sijrcks** e.l. 'althans wonende binnen Harlingen'.

Koopsom: 350 gg. te betalen in termijnen: 150 gg. in mei 1690 en telkens 50 gg. in mei 1620, 1621, 1622 en 1623 (de verkopers blijven eigenaar tot het huis helemaal is afbetaald).

Aanvulling, toelichting:

- De akte betreft de registratie van een 'reversaal brieve' daterend van juli 1619, mede ondertekend door 'Petrus Stellingwerff Hennaerderadeel secretaris en Andrijs zijnen sone', waarop drie termijnen à 50 gg. werd afbetaald tot en met mei 1621.
- 1625: Egbert Jeltens 'timmerman' is 28 gg., 24 st. en 8 penn. schuldig aan het sterfhuis van bakker Agge Jenckis in 't Noord (inv. 26, fol. 134).
- 1627: Egbert Jeltens te Wommels moet voor een obligatie dd.14.7.1614 betalen 50 gg. aan de erfgenamen van Hil Jans, de weduwe van Bocke Doytzes (inv. 45, fol. 272v).
- 1628 (2 april): Egbert Jeltens en Trijn zijn huisvrouw, e.l. te Wommels zijn voor gehaalde waren 40 carg. schuldig aan Holcke Jensma, burger te Bolsward als man van en voogd over Bauck Clasen als erfgenaam van haar moeder Trijntie Claes Harmens weduwe (inv. 46, fol. 6).

1631: Douwe Riuertds herbergier binnen Wommels en **Jetske Jans** e.l. hebben 'onder deze ge-rechte geconsigneert' 295 gg. zijnde de 'gehele *ende* volle coopschat van de huijsinghe *ende* schuire cum annexis staende binnen Wommels bij **Egbert Jeltens** zoon *ende* **Trijn Sijrck** dr echteluiden aldaer aen Aleph Riuertds cum uxore *vercogt*, *ende* bij hem comparant met zijn huisvrouw in niaercope *vercregen*, ten profijte van de creditoren van *voorscreven* *vercopers*' (inv. 46, fol. 47v/dd. 8 juni 1631).

1637: Een 'huijsinghe, schuijere, vrije stede *ende* 't sampt hovinge, plantagie, stakettinge cum annexis' (inv. 46, fol. 276, actum 25.1.1637).

Naastlegers: (niet vermeld) W, Nanne Claes N, de verkopers O, de pastorie terp Z.

Verkoper: **Douwe Rijuerdts en Jetske Jans**, e.l.

Koper: **Mr. Hendrick Dircx**, chirurgijn te Wommels.

Koopsom: 390 gg. en 14 st.

Aanvulling, toelichting:

- De naastleger van 1615, herbergier en executeur Tako Douwes, is intussen overleden. Zijn weduwe Jets Jans hertrouwde met Douwe Riuertds, zoon van oud-herbergier Rijuerdt Douwes en Thijal Jochems. Douwe Ruerdts, inmiddels oud-herbergier, werd opgevolgd door Nanne Claesz, hierboven vermeld als noordelijke naastleger.
- 1637: Douwe Rijuerdts is 'schuldich *vande* cope van bargen' 42 gg. aan het sterfhuis van w. Broer Gosses en z. Jet Jelles Kingma (inv. 27, fol. 520 dd. 8.12.1637).

- In 1657 zijn Douwe Ruirts dorpsrechter te Wommels en zijn vrouw Jetske Jans 100 gg. schuldig aan Wijbbe Sioerts Meilema te Wommels. De schuld dateert van 1648 (inv. 61, fol. 186).

1641(3 feb.): Een ‘huisinge, schuire, vrije stede sampt hovinge, plantagie ende stakettinge cum annexis’, door verkopers van Douwe Ruerdts cum uxore gekocht (inv. 46, fol. 305).

Naastlegers: (niet vermeld W), Nanne Claes N, Douwe Ruerdts O, het pastorie terp Z.

Bewoners: **De kopers.**

Verkoper: **Mr. Hendrick Dircx** chirurgijn en **Trijntie Siuerdts**, e.l. te Wommels.

Kopers: **Andrijs Pijtters Stellingwerff** en **Antie Sijbrens**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 430 gg. en een ducaton voor de verkoopster en twee rijksdaalders voor de kinderen.

Aanvulling, toelichting:

- Nanne Claes volgde Douwe Ruerds op als herbergier en werd zelf opgevolgd door Wijbe Jelles respectievelijk Harmen Sytzes.
- Chirurgijn Hendrick Dircx en zijn vrouw Trijntje Siuerds (zie eervorige bijdrage) blijven mogelijk nog twee jaar in dit huis wonen. Ze verhuizen in 1643 naar een huis ten oosten van het Noord.
- Andries Pieters Stellingwerff, bel. 1627, tr. Antie Sibrants, ingekomen 23 aug. 1640 (lidm. Wo-Hi); 1626: Claes Oedsis te Wommels vs. Andries Pieters Stellingwerff op de Rijk voor zijn moeder Trijn Feijkes weduwe Petrus Stellingwerff, i.l. secretaris van Hennaarderadeel inzake 500 gg. ‘ter cause van huijshuiren 1^e mej 1626 en 1627 verschenen en angenomen d’vs. schult te betalen’ (inv. 45, fol. 272); 1657: Andrijs Pieters Stellingwerff te Harlingen en Harcke Jacobs te Kubaard zijn als ‘omen’ curatoren over de 16-jarige Hidde Haijes te Wommels (auth. akte 16 dd. 11-5-1657).

1641-1644: Andrijs Pijtters Stellingwerff cum uxore verkopen een huis aan **Harmen Sytses en Gretske Pijters** (volgt).

1644: Een ‘huijsinge en schuijre, vrije steede sampt plantagie cum annexis’ van Andries Pytters Stellingwerff cum uxore in koop verkregen ‘welcke coopschat alsoo de *voorsreven* echteluiden copers ons *vercopers* door passering van genoechsamen reversael in *gelijcke* dato als dese hebben opgebracht voldaan en betaelt’ (inv. 60, fol. 241v-245).

Naastlegers: (niet vermeld W), ‘ons vercopers van Wijbe Jelles gecofte huijsinge’ N, Douwe Ruerdts O, de pastorieterp Z.

Bewoners: **De verkopers.**

Eervorige eigenaars: **Andries Pytters Stellingwerff cum uxore.**

Verkopers: **Harmen Sytses en Gretske Pytters**, e.l. te Wommels.

Kopers: **Eelcke Jelles en Antie Mon(t)ses**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 410 gg.

Aanvulling, toelichting:

- 1644: ‘ons vercopers’ Harmen Sytses en Gretske Pijtters kochten in 1644 de naastliggende de herberg van Wijbe Jelles (zie *Klaaikluten* 2009/3:13). Wybe Jelles was in 1643 de opvolger van Nanne Claesz. Het erf van dat huis liep toen mogelijk westwaarts door tot de zuidelijke afsplitsing van de Noorderhaven.
- 1643: Gretske Pieters was eerder gehuwd met Hoitke Hoites, overleden op Britsaerd of Terpen. Jr. Sicco van Grovestins grietman van Hennaarderadeel is in 1643 curator over Hoitke Hoites, het weeskind van Hoite Gosses en Gretske Pijtters. Harmen Sijtses wordt dan genoemd als ‘stijpvader’ van het weeskind (inv. 28 dd. 23.1.1643).
- Eelcke Jelles: dbel. 9.4.1648; lid 1657 met vrouw; hij ovl. juni 1672 (lidm. Wo-Hi). Hij en Antie Montses waren eerder eigenaar van een huis op het (Ald) Hiem. In een inventaris uit 1652 staat Eelcke Jelles te boek als schipper (inv. 29, fol.-/dd. 29.9.1652 [fiche 11]).

1644-1660: Voor deze periode ontbreken proclamatieakten.

(zie verder mijn eerdere bijdrage over de noordzijde van de Terp)

2. Een naastgelegen huis

1618: Onder het onroerend goed in de inventaris van het **sterfhuis van Ferck Doedes** valt 'een huijs thans binnen Wommels daar voors. Ferck wt verstorven is', met daarbij 'een cleijn huijs en een bij(..)huys' en met het gebruik van een deel van de Terp (inv. 25, fol. 108).

Aanvulling, toelichting:

- 1618 (14 dec.): Ds. Henricus Mol te Wommels is 100 gg. met nog rente 6 gg. per mei 1619 schuldig aan het sterfhuis van Ferck Duedes. De inventaris vermeldt het 'gebruick van t end vant Terp t welck Ferck eenige jaeren int gebruick gehadt heeft ende welck Fercks erffgenamen zullen mogen gebruikken zoo lang als Henricus Mol hier binnen Wommels praedicant is volgens contract' (inv. 25, fol. 108).

1619: 'Een huijs ende stede mit sijn toebehoren, staende binnen Wommels inde kerckbuiren op de prebende grondt [sic] ...mitten vercopers gerechticheijt [2x] van het vruchtgebruick van een stuck vant Pastorije Terp in gelijcke fougén als t zelve bij w. Ferck Duedis gebruikt is geweest' (inv. 45, fol. 36v).

Naastlegers: Jets Tako wed. (Jets Jans, wed. Tako Douwes) O, Rijemer Hommis' erfgenamen W 'naestgehuijst'.

Verkopers: **Ferck Duedis kinderen en respectieve erfgenamen.**

B.b. en c: **Anne Jeltés** executeur van Hennaarderadeel en **Antie Jans**, e.l. te Wommels.

Niaarnemers: **Sibren Andriesz en Auck Siuerds [R]oordá**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 310 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Deze akte heeft mij lang op het verkeerde been gezet, omdat het huis op prebendegrond wordt geplaatst. Echter, het betreffende huis kan niet tegelijk op prebendegrond hebben gestaan en de vermelde personen (op pastoriegrond op de noordzijde van de Terp) als naastlegers hebben gehad. Uit de omschrijving van het huis en toebehoren, met name het gebruik van een stuk terpland, valt in combinatie met de omschrijving van de nagelaten bezittingen van niaarnemer Sibren Andriesz op te maken dat het om een huis op de noordzijde van de Terp gaat. Wel heeft ook dit huis, evenals de voorgaande woning, als oostelijke naastleger de herberg. Mogelijk ging het om twee huizen of kamers onder een dak.
- Op 18.6.1619 trouwen voor het gerecht van Hennaarderadeel Anne Jeltés en Antie Jans, beiden van Edens (hij doet belijdenis in 1631 en hertrouwt in 1632 met Itcke/Id Aukes).
- Op de koop legt Sibren Andries uit naam van zijn vrouw Auck Siuertsdr [R]oordá e.l. te Wommels het niaar van bloetswegen 'onder presentatie van schadeloos holdinge in forma alle andere handen affgewesen'. 'Gewesen op de niaer versoeck vande retrahenten bij consent van de proclamanten volgens het coopbrieff den 24e february 1619'.

1619-1622: Sibrens Andriesz overleed kort na de aankoop van dit huis en vermoedelijk werden (de pas gehuwde) executeur Anne Jeltés en zijn vrouw in 1619 de bewoners, tot 1621/1622 toern zij de prebendeplaats van de erfgenamen van Sibren Andriesz konden overnemen.

1625: Foppe Tijercx is gebruiker of huurder van een huis van de erfgenamen van Sibren Andriesz.

(zie verder mijn eerdere bijdragen over de noordzijde van de Terp)

Nawoord

Met de beschrijving van de prebendeplaats is mijn reconstructie van de prekadastrale bewoningsgeschiedenis van Wommels, wat huizen of percelen betreft, rond. Wat rest zijn 'aanvullingen en verbeteringen' per huis of perceel; waar mogelijk nog verder terug in de tijd. Echter, daarvoor is beter materiaal nodig dan de microfiches waarmee de onderzoeker zich anno 2013 nog moet behelpen. Voor afronding van dit verzamelwerk moeten nog veel puntjes op de i worden gezet, maar dat wacht op het digitaal beschikbaar stellen (door Tresoar) van de nieuwe foto's die van de betreffende akten zijn gemaakt door Paul Borghaerts uit Oosterend. Gelukkig kreeg ik, bij hinderlijk

tekstverlies op microfiche, op mijn verzoek al veel foto's van akten door Borghaerts digitaal toegestuurd. Maar voor de honderden door mij in de loop der jaren (na 2000) gevonden en onderzochte akten, waaronder exemplaren die op microfiche niet of amper leesbaar zijn, is dat geen oplossing.

Hoe verder? Als eerste komt voor 'aanvullingen en verbeteringen' de westzijde van de Kaatsebaan aan de beurt en vervolgens, afhankelijk van wat nog gevonden wordt, andere huizen. De bovenstaande bijlage vormt daarvan feitelijk al een voorbeeld. Maar dat betekent niet dat van alle nieuwe vondsten verder verslag zal worden gedaan op deze website. Mijn einddoel is een digitaal verzamelmelwerk 'Prekadastaal Wommels', met in ieder geval als ondergrens 1580. Maar ook verzamel ik, zo blijkt ook in deze bijdrage, graag gegevens over het dorp Wommels vóór de Reformatie.

Leiden, augustus 2013

Gebruikte afkortingen:

bel. = belijdenis; carg. = caroli gulden; dd. = de dato; e.v. = en volgt; fol. = folio; gg. = goud gulden; g.n. = geen nummer; inv. = inventaris; ovl. = overleden; tr. = trouwt; wed. = weduwe; v = verso (ommezijde)

Verklarende woordenlijst:

Prebende: Een prebende is een geheel van donaties (land, renten) waarmee in het levensonderhoud van een prebendaris of koorheer werd voorzien. In de middeleeuwen en later werden de prebenden vaak (deels) in pacht gegeven. De verwerver van de prebende kon zich voor koordiensten laten vervangen door een priester, die als vicaris optrad.

Vicarie: Oorspronkelijk een vermogen waarvan de opbrengst bestemd was voor het levensonderhoud van een priester of vicaris, die daarvoor missen moest opdragen en in gebeden bepaalde personen moesten gedenken. In dorpen trad de vicaris ook wel op als schooldienaar.

Verwijzingen:

Akten van het Nedergerecht Hennaarderadeel op microfiches in het CBG (Centraal Bureau voor Genealogie) Den Haag, collectie Vrienden van de archieven van Friesland

DTB-boeken kerkelijke gemeenten Wommels-Hidaard

Beneficialboeken van Friesland 1543

Borghaerts, Paul, zie www.hennaerderadeel.nl

Klaaikluten: zie elders op deze website.

Register van Aanbreng 1511, 1514 (zie de website van Tresoar, Leeuwarden)

Schotanus à Sterringa, Bernardus (1640-1704), Grietenijkaarten.

Walle, Hessel de, 2007, *Friezen uit vroeger eeuwen. Opschriften uit Friesland, 1280-1811*, Franeker: Van Wijnen.